

จิตหนึ่งปรมาณู

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ณ วัดสันติธรรมาราม ต. คลองตากคต อ. โพนาราม จ. ราชบุรี

ประสาเราว่าไม่ใช่ค่า อย่างเขาถามว่า “เวทนา มีเท่าไรอย่างนี้” แล้วไปตอบเขาผิดมา พระพุทธเจ้าก็ถามเลยว่า “โง่” เขาจะตอบตายตัวไม่ได้ไง แบบว่าบางอย่างนี้มันตอบไม่ได้ เพราะมันเป็นของแบบว่าอะไรนะ ของแบบชนตรงหน้านี้ ให้ตอบเทียบเคียงแล้วจะรู้กันเอง ถ้าไปบอกอย่างนั้นมันจะงง จริงไหม

อันนี้เราจะพูดถึงว่าจิตที่เข้าปรมาณู จะพูดอย่างนี้ก่อนว่า อย่างที่ว่าที่จิตเข้าปรมาณู อ่านแล้วมันเข้าใจหรือ ตรงนั้นมันลึกกว่าตรงนี้ไง อย่างเราจะพูดให้เขาฟังว่า จิตของคนนี่นะ ธรรมดาจิตของคนมันเหมือนกับมันมีเปลือกหลายชั้น

คำว่า “เปลือก” ก็ไม่ใช่อีกนะ เพราะว่ามันเหมือนแกะเปลือกออกไปใช่ไหม แต่จิตคนนี่มันเหมือนน้ำแล้วผสมสีได้ ๔ สี แม่สี ๔ สีมาผสมกันแล้วเทลงไปในน้ำ มันจะเป็นสีเทาใช่ไหม มันไม่เป็นสีอะไรเลย แล้วเรากัดออกทีละสี ๔ สีนี้ถ้ากัดออกไปสีหนึ่งๆ น้ำนั้นก็ใสใช่ไหม น้ำก็จะสะอาดขึ้น สะอาดขึ้น แต่น้ำก็ยังอยู่ใช่ไหม สีในน้ำนั้นสภาพมันอันเดียวกันไง น้ำก็คือน้ำต้นตุนั้นอันเดิม แต่มี ๔ สีผสมอยู่

แต่ถ้ามันบอกว่าเปลือกนี้มันแกะออกไปเลย ใช่ไหม อันนั้นถ้ามี ๔ สีผสมอยู่ที่นี่พอเรารู้เข้าไป มันก็เหมือนกับเรานี่ เวลาที่พูดเสียงกระทบหู เรารู้ขึ้นมา มันเป็นวิญญูณหลายๆ หมายถึงว่าไม่ใช่ปรมาณูไง มันเป็นวิญญูณหลายๆ แค่ว่ารู้อย่างเราใช่ไหม ถ้าพอแบบว่าอย่างที่พูด มันลึกเข้าไปถึงตัวน้ำนั้น ตัวน้ำนั้นผ่านชั้นตอนนี้เข้าไปเป็นตัวน้ำนั้น พอตัวนั้นถือเป็นปรมาณูไง เป็นปรมาณูเห็นไหม

แล้วก็พูดถึงว่าจิตหนึ่งนี่ เราจิตหนึ่ง จิตเราเสมอกัน จิตหนึ่งเราก็มีสิทธิเหมือนกัน แต่จิตหนึ่งอันนั้น มันแบบว่าไม่แปรปรวน ไม่แปรสภาพ นั่นเป็นอีกชั้นตอนแล้วนะ ใจ

ที่ว่าอย่างต้นไม้จะชี้เข้ามา เอ็งบอกว่าต้นไม้มีจิตหนึ่งได้อย่างไร รับไม่ได้ไง ว่าต้นไม้พวกสิ่งที่มีจิตอยู่ได้อย่างไร มีจิตหนึ่ง มีจิตหนึ่ง ก็อย่างที่ว่าเวลาเราสาวไปไง สาวแบบบุพเพนิวาสานุสติญาณ มันไม่มีที่สิ้นสุด เห็นไหม สาวไปนี่มันไม่มีที่สิ้นสุด

จิตนี้มาจากไหน? แล้วทางวิทยาศาสตร์เขาจะพิสูจน์กันมาไง เป็นเซลล์ๆ เดียวก่อนใช้ไหม แล้วมันพัฒนาตัวมันเองขึ้นมาจนเป็นมนุษย์นี่ ต้องเป็นปลาก่อน เป็นสัตว์มีเขี้ยวมีขาออกมา มีครีบ เพราะความอยากไง ตัวอวิชชามันเป็นความอยาก ความอยากมันทำให้เราสะสมมา สะสมมา พอสะสมมาจนมาเดี๋ยวนี้ จนปัจจุบันนี้ เหมือนกับเรามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ก็เหมือนกับเราค้าขาย เราทำการค้ากิจการเจริญรุ่งเรืองมากเลย ช่วงนี้เป็นช่วงโอกาสทองของเรา ก็ช่วงที่เรามาเจอพุทธศาสนา เป็นช่วงโอกาสทองของเราถ้าพ้นอย่างนี้ไป เราก็คงต้องกลับไปเป็นอย่างนั้น

คิดดูเอาแล้วกัน สัตว์วันรณะ ลงไปสัตว์นรกเลย เพราะคำว่า “จิต” คำว่า “ปรมาณู” นี้ เขาพูดไว้ชัดมาก มันเป็นขั้นตอนถูกต้องหมด เพราะว่าจิตที่เป็นปรมาณูนี้มันเป็นอันในใช้ไหม จิตที่เป็นปรมาณูใช้ไหม แล้วพอจิตที่เป็นปรมาณูนี้มันวนรอบไป ฟังนะ! พอวนรอบไปนี่ เป็นคูหาของจิตใช้ไหม

คำว่า “คูหาของจิต” จิตวนรอบไปในปรมาณูนี้ ถ้าพูดประสาเราก็คือ อวิชชา ปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาร ปจฺจยา วิญฺญาณํ ตัวปจฺจยาการในปฏิจจสมุปบาทนี้มันเป็นวงรอบ แต่มันไม่ขาดเหมือนขั้น ๕

กองรูป กองเวทนา กองสังขาร กองวิญฺญาณ นี้กองรูป กองสังขารคือตัวความคิด กองเวทนาคือความสุข ความทุกข์ กองวิญฺญาณคือการรับรู้อยู่ นี้! อันนี้เขาก็บอกว่า เป็นวิญฺญาณวงนอกเห็นไหม วิญฺญาณที่ถอนรูปออกมาจากปรมาณูนั้น อันนั้นคือว่ามันเลื่อนเข้ามา แต่ตัวปรมาณูนั้นเป็นคูหาของจิต แหม มันฟังแล้วมันซึ่งนึก เพราะจิตนี้ไปนอนเนื่องอยู่ในปฏิจจสมุปบาท

เราจะย่อยให้ฟังว่าความซบไป ความซบที่ว่ามันเข้าถึงได้อย่างไร นี่พอเราประสอะไรขึ้นมา นี่ พอเราประส จิตมันประสบๆ เต็มทีเลย เราจำได้เดี๋ยวมันก็ลืมเห็นไหม อันนี้เป็นวิญฺญาณนะ เป็นจิตถอดรูป ถอดออกมาที่วิญฺญาณแล้วเราลืมไปก็แล้วแต่

เป็นสัญญาความจำ แต่กรรมมันไม่ลืม กรรมมันย่อยสลายลงไป ลึกเข้าไปอีก เข้าไปถึงปรมาณูนั้นไง เข้าไปอยู่ในปรมาณูนั้น

เช่นว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ใจใหม่ อวิชชา ปฏิจจา สงขารา สงขาร ปฏิจจา วิญญาณ เห็นใหม่ วิญญาณในปัจจุสมุปบาทกับวิญญาณในถอครูปนี้ มันย่อยแปรสภาพอันนี้ไปเข้ากับสภาพอันนี้ มันเลยไปเป็นวิญญาณที่ลึกกลงไปในปรมาณูนั้น ตัวนี้ตัวจิตปฏิสนธิใจ

ตัวปรมาณูนี้ตัวจิตปฏิสนธิใจนะ เวลาไปเกิดนี้ แล้วความจำหรือกรรมทุกอย่างมันจะไปอยู่ที่นั่น ตัวไปเกิด ไปแสวงภพ ตัวจิตปฏิสนธิ แต่เพราะอย่างนี้พอปฏิสนธิมันถึงจำชาติเก่าไม่ได้ เพราะชาติเก่ามันมาจำได้เฉพาะปัจจุบันนี้ จำได้วิญญาณ ตัวถอครูปนี้ มันย่อยเข้าไปแปรสภาพเข้าไป แล้วถ้าเราตัดเราก็ตัดเข้าไปอย่างนั้น พอตัดเข้าไปมันจะไปเห็นสภาพใจ เห็นว่า อ้อ! ปรมาณูตรงนั้นๆ ใจ

ถึงบอกว่าเป็นคูลา เป็นคูลาของวิญญาณ เป็นคูลาของจิตใจใหม่ แล้วจิตนอนเนื่อง โอ้! ชัดมาก ชัดมากเลย เป็นคูลาเพราะมันหมุนรอบใจ มันเป็นปัจจุอาการที่มันเกาะไว้ มันไม่แยกออกเป็น ๕ กอง มันเป็นคูลาเลย

อาจารย์มหาบัวท่านใช้คำว่า “ถ้า” ท่านบอกเลยนะ เวลาตัดหนทางเข้าไปเรื่อยๆ เหลน หลาน ลูก ตัวพ่อคือตัวในถ้าใจ ในถ้า ถ้าเสีย เห็นใหม่ เราใช้คำว่า “ถ้า” หรือ “เขา” เวลาเราเข้าไปที่เขา เขานั้นยังไม่เจอถ้า ต้องเข้าไปปากถ้าอีกเห็นใหม่ ถ้าตัวเขาคือตัวตอของจิต ตัวรับรู้ใจ ตัวด้านกระแส ลมพัดมานี้พื้นที่ราบมันไปหมดเลย ไปกระแทกเขาแล้วไปพักอยู่ที่นั่น นั่นตัวปรมาณูใจ ตัวนี้จับไว้ๆๆ แล้วจับไม่จับแบบเราด้วย

อย่างเราจับนี้ เราจับ เรียนมาเดี๋ยวก็ลืมหมด ที่เรียนมานี้ลืมหมดเลย เพราะเป็นสัญญา เป็นความจำ เป็นขั้นธอออกมาจากข้างนอก แต่ลืมหรือไม่ลืมก็แล้วแต่ กรรมอันนี้มันจะไปนอนอยู่ตรงฐาน ตรงปรมาณูนั้น ตรงฐานของจิต รับประทานได้ บารมีธรรมมันอยู่ที่ตรงนั้น ตรงที่ตัวตอของจิตเลย ตัวได้กั้นบั้งของจิตตัวนั้น แล้วมันย่อยสลายแปรสภาพจากอันนี้เข้าไป มันละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป นี่พูดถึงเรื่องเวลาพูดเรื่องของใจนะ มันมองเห็นอย่างนั้น แต่เวลาพูดออกมาข้างนอกนี่อธิบายแล้วยังงง

เอ้า! แล้วมีตรงไหนว่ามา ถ้าอย่างนี้เข้าใจไหม เพราะว่าเวลาพวกเราไม่ได้พูดถึงขนาดนี้ละ แต่พอเวลามาอ่านหนังสือนี้ อ้อ ใช้ได้ ใช้ได้ ใช้ได้หมด จักรวาลเดิมนั้นมันหลุดพ้นแล้ว ตัวจักรวาลเดิม ตัวที่ให้สีไม่ได้ ให้หาค่าไม่ได้ นับไม่ได้ อันนั้นมันเป็นเซนไซ้ใหม่ อย่างนั้นถูกต้อง ไอ้ตรงนั้นมันแบบข้ามจากตรงนี้ไปสิ

แต่ตอนนี้เป็นกุหาณะ เป็นกุหาณที่มีอยู่ไซ้ใหม่ มีที่อยู่ยังมีตัวตนอยู่ เป็นตัวปรมาณูไซ้ใหม่ ตัวดอ แต่พอระเบิดตรงนั้นทิ้งแล้ว เห็นใหม่ เพราะระเบิดตรงนั้นออกไปแล้ว นั้นถึงออกไปตรงที่ไม่มี ระเบิดออกจากตรงกุหาณี่ออกไป ระเบิดกุหาณี่ ระเบิดถั่วออก

จับเสื่อต้องเข้าไปในถั่วเสื่อ อวิชาอยู่ในถั่ว ต้องเข้าไปในถั่วนั้นแล้วไปทำลายกัน ในถั่วนั้นอีกที แต่ก่อนจะถึงในถั่วนั้น นี้เราปลูกต้นไม้ไว้นะ แล้วตัดออกหมดเลย ตัดต้นไม้ให้เกลี้ยงเลย ให้ราบหมดเลย ไม่มีอะไรเลยเห็นใหม่ ว่าง โลง โกงหมดเลย แต่เราไม่ได้ขูดรากถอนโคน มันยังงอกได้

นี่ก็เหมือนกัน เราละชั้นรั้ววิญญาณที่ถอดรูปไปเป็นวิญญาณนอกใจ ความรู้สึกเรา ละได้หมดเลย ละได้หมดแล้วมันก็ว่างไปหมดเลย ถั่วว่างหมดเลยมันก็เหมือนกับตัวอวิชาเป็นตัวรากแก้วใจ อยู่ในดินมองไม่เห็นเลย อยู่ในถั่ว ไปขุดตรงนั้นขึ้นมาอีก ดึงถอนรากแก้วขึ้นมา ต้นไม้นั้นมันจะไม่เกิดอีก ถอนรากถอดออกไปจากใจแล้วธาตุนี้จะไม่ มี อันนั้นจะกลับไปสู่จักรวาลเดิม กลับไปอยู่ที่ของมัน

ถึงว่ามันไม่สามารถจะทำอะไรได้ นอกจากรูปหยาบมีกรรมชั่วคอยรักษาให้หมุนคงรูปอยู่ ไม่มีเทพเจ้าองค์ใดจะมาให้ตายได้นอกจากนิพพานเท่านั้น นอกจากนิพพานเท่านั้นรูปวิญญาณจึงจะสลายไป พอสลายไปก็กลับไปคงที่ใจ อันนี้บอกว่าถั่วคงที่อยู่นี้ มันก็เหมือนกับเวลาเราอ่านหนังสือพวกฝ่ายมหายาน ฝ่ายเซนนี้ อะไรก็ปล่อยวาง ปล่อยวางหมด ปล่อยวางหมดแล้วมันก็ง่ายๆ นะสิ ถ้าปล่อยวางหมดแล้ว ไซ้! เวลาพวกมันพูดอย่างนั้น เพราะพูดเพื่อไม่ให้ยึดมั่น แต่การกระทำแล้วเกือบตาย

การกระทำต้องทำอย่างสุดๆ แต่การปล่อยวาง เพราะเรากระทำนี่ก็เลสมันแปลกมาก เวลากระทำไปแล้วมันยึดในการกระทำนั้น เราทำงานทุกอย่าง เราไปยึดในการกระทำ นี่ก็เหมือนกัน พอเราทำไปๆ นี่ ถ้าคนไม่เข้าใจนะ ขณะปฏิบัติธรรมอยู่เนี่ย มันจะทำให้ใจนี้เลยเถิดไป เลยเถิดไปในอรรถกถาเถิด

อย่างเช่นที่ว่าพิจารณาจนข้าวนี้เป็นตัวนอนจนกินไม่ได้ เห็นไหม พิจารณาจนแบบว่าเลยเถิดไป มันไม่ลงในมัชฌิมา พระพุทธเจ้าถึงสอนให้ตั้งมัชฌิมาปฏิบัติทา ลงที่ระหว่างตรงกลางนั้น แต่นี่เขาบอกว่าให้ปล่อยวางเลย เห็นไหม แบบว่าเหมือนกับปล่อยวาง ลืมตาก็จบ ปล่อยจากมือมันก็จบ กำไว้ในมือคลายมือออกมันก็ออก เขาพูดง่ายๆ อย่างนั้นไง

แต่นี้มันพูดถึงวัตถุนี้นะ โอ้โฮ! ก็อย่างที่วานะ น้ำผสมสีไปแล้ว เราวิเคราะห์สี ออกจากน้ำนั้นยากขนาดไหน กิเลสในใจมันไม่มีตัวตน มันละเอียดกว่านะ มันจะยากขนาดไหน แต่ก็ต้องทำ มันทำได้

แต่ของเขาพูดง่ายๆ ใจ ไม่ให้ยึดติดใจ ที่ว่ากรรมได้อัตตกิลมถานุโยคของจิต ไม่ใช่อัตตกิลมถานุโยคในการกระทำของเราละ เพราะเราทำงานไป แล้วเราจะยึด มันจะเลยเถิดไป เลยเถิดไป เลยเถิดไปให้มันเลยไปเถิด มันต้องมีผิดมีถูก ดีกว่าไม่ทำอะไรเลย

ดีกว่าเราปฏิบัติเสฐฐานใหญ่ เจตีย์ใหญ่นี้ ถ้าเราปฏิบัติเสฐฐานใหญ่ เราจะไปยอดเจตีย์ มันจะตั้งได้อย่างไร เห็นไหม ฐานนี้ใหญ่มาก พอขึ้นไปตัวเจตีย์นี้ชักเรียวยาวๆ ยอดชนิดเดียว แต่ฐานต้องใหญ่ ต้องใหญ่ตลอดเวลา

นี่ก็เหมือนกัน ทาน ศีล ภavana ต้องอยู่ ถ้าไม่อยู่แล้วมันเคลื่อนจากฐาน เขาปฏิบัติเสฐฐานนี้ก่อนไง เขากลับใจ เอายอดใจ เอาประโยชน์ของยอดใจ แต่ไม่เอาประโยชน์ของฐาน แต่ของเรานี้เอาประโยชน์ทั้งหมด ในนิพพานมีศีล มีภavana เอาประโยชน์ทั้งหมด มันก็มั่นคงกว่า ถ้าเอาแต่ยอด ยอดไปตั้งบนอะไร ก็เอาไม้ปักไว้สิ ยอดไม้เห็นไหม แล้วมันก็คลอนแคลน

นั่นเขาพูดอย่างนั้น แต่มันก็เป็นประโยชน์ เพราะเขาว่าประโยชน์เพื่อการภavana จริงอยู่ปฏิบัติธรรมสูงกว่าทุกอย่าง แต่พออย่างนั้นบิบบันไม่ได้มองถึงฐานใจ ไม่มองถึงพวกที่จะเดินตามมา มันถึงว่าไม่รอบ ปัญญาไม่รอบ ถ้าปัญญารอบแล้วมันก็เป็นประโยชน์ทั้งหมด อันนี้เข้าใจก็ เออ! ยังคิดอยู่ว่าจะอธิบายให้เข้าใจได้ไหม? เข้าใจไม่ได้ไม่อย่างนั้นมันจะงง อ่านแล้วจะงงมากนะ

แต่ถ้าพูดถึงถ้ามีหลักหน้อยจะไม่เขว รับประกันว่าไม่เขว อันนี้ถูกหมดๆ นะ ถูกหมดเลย ถูกหมดเลย ไหน! จิตนี้ จิตนี้มันไปตลอด มันส่งออก มันก็ต้องหมุนรอบสิ จิตนี้เป็นตัวพลังงาน มันต่างกับวัตถุไง ชาติรู้ณะ ชาติรู้กับชาติรู้ก็เหมือนกัน ชาติ! คำว่า “ชาติรู้” กับ “ชาติหิน” หินมันไม่หมุนรอบเพราะมันอยู่ของมันเฉยๆ ไซ้ไหม แต่พลังงานไฟฟ้าทำไมไม่หมุนรอบ มันไม่หมุนรอบมันจะเป็นสติขึ้นมาได้อย่างไร เป็นความสุขได้อย่างไรจริงไหม เป็นของที่มีชีวิต มันต้องหมุนรอบสิ

อวิชชา ปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารา ปจฺจยา วิญฺญาณํ ถ้ามันหมุน ๑ รอบ มันก็เป็นหนึ่งความคิด ความคิดก็ไม่ได้นะ ความคิดนี้ออกไปเป็นขั้นธอครบแล้ว เป็นหนึ่งความรู้สึกในภายในใจ อวิชชา ปจฺจยา สงฺขารา สงฺขารา ปจฺจยา วิญฺญาณํ วิญฺญาณปจฺจยานามรูป นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ นามรูป แล้วมาถึงภพชาติใจ

ภพชาติหนึ่งก็ความรู้สึกหนึ่ง แป๊บๆ นี่ความรู้สึกหนึ่งในจิตนั้นนะ นั้นนะรอบหนึ่ง มันวงรอบอย่างนั้นแล้วมันถึงจะได้ครบความรู้สึกหนึ่ง อย่างนั้นฝ่ายเราฝ่ายพวกนักศึกษานี้ชอบอธิบาย อวิชชา ปจฺจยา สงฺขารา ...อธิบายอย่างนั้น นี้อธิบายนี้มันเป็นปัจจยการที่เป็นทฤษฎีที่พระพุทธเจ้าวางไว้แล้ว เราอธิบายได้ คือว่าไปเอาสมบัติของพระพุทธเจ้ามาแล้วก็มาวิเคราะห์กัน

แต่ถ้าคนเข้าไปเห็น หรือคนเข้าไปเข้าใจตรงนี้ มันอย่างที่ว่านี้ แป๊บๆๆๆ อธิบายตรงไหนว่ามา อธิบายตรงไหน แต่ถ้าความเข้าใจยอมรับ มันยอมรับหมด ใครรู้เท่าพระพุทธเจ้า ใครจะค้านพระพุทธเจ้าได้

อย่างพวกเราอย่างนี้ อย่างพวกเราเด็กๆ นี้ เกิดมานี้ พ่อแม่มีเงิน ๕ ล้าน ๑๐ ล้าน ใครจะไปค้านบอกว่า เงินพ่อแม่ไม่ให้เอา เราจะไปหาเอาใหม่.. เรื่องอะไร มรดกเราก็ต้องเอาไว้เว้ย เกิดมาพ่อแม่มีมรดกให้คนละ ๕,๐๐๐ ล้าน โอ้โฮ เรารีบตะปบเลย แต่เราก็ไม่รู้ว่ ๕,๐๐๐ ล้าน หาได้อย่างไร นี่ก็เหมือนกัน เรากว่าจะหาเงิน ๕,๐๐๐ ล้านนี่เกือบเป็นเกือบตาย แต่พ่อแม่ให้เลย ให้มาเลย เราจะปฏิเสธได้หรือ

อันนี้ก็เหมือนกันนะ ปัจจยการพระพุทธเจ้าบอกไว้หมดแล้ว แล้วเราไม่สามารถจะเห็น ตั้งทฤษฎีที่ให้เหมือนอย่างนี้ ยาก แต่ที่ท่านก็ตั้งมาเห็นใหม่ ว่ามันเป็นปรมาณูที่

เคลื่อนไปเนาะ เป็นกุหา มันหมุนไปวงรอบแล้วเป็นกุหาของจิต แบบถูกต้อง กุหาของจิตจริงๆ

เพราะว่าอันนี้ปั๊บ เราก็เอามาเทียบกับอาจารย์มหาบัวที่ว่าอยู่ในถ้ำ ร่นเข้ามา เป็นอยู่ในถ้ำของตัวเอง นี่กุหาใหม่ ถ้ำกุหานี้เข้าไปได้หรือเปล่า อยู่ในถ้ำนะ แล้วก็ถือว่า ตรงนี้เป็นทองคำไง โอ้! สว่างโล่ง สบาย สว่างโล่ง สบาย จนเราผ่านตรงนี้ไปนี่ “โอ๊ย! กองจี้ควาย” ท่านว่านะ พอระเบิดถ้ำออกไปแล้วกองจี้ควาย โอ้ที่ว่าสว่างไสว โอ้ที่ว่า ความสุขนะกองจี้ควาย สิ่งทีเหนือกว่านั้นสำคัญกว่านั้นอีกมากมายนัก โอ้ที่ว่ากับความ สว่างนั้น เพราะความสว่างนั้นมันคู่กับความมืด

ถ้าพูดประสาเราที่ว่าสว่าง เอาไฟฟ้ามาเปิดมันก็สว่างจริงไหม แสงสว่างนี้เราสามารถเห็นได้ แล้วมันเสื่อมสภาพได้ ไม่มีอะไรคงที่ ของในโลกนี้ถ้าเป็นคู่อยู่ อันนั้นยังไม่คงที่ แต่ของอย่างไรที่อ้าปากไม่ได้เลย คงที่ของมันอยู่อย่างนั้น นี่กลับไปสู่จักรวาลเดิม กลับไปสู่ที่ของมัน แต่มันมีความรู้สึกตรงที่ว่าวงรอบนี้แหละ ต้องมีสิ ถ้าไม่มีมันจะเป็นธาตุรู้ได้อย่างไร มันก็เป็นธาตุหีนสิ เห็นไหม

เราต่างกับเขา ธาตุของเรา ธาตุในหัวใจเรานี่ พลังงานในตัวเรานี่ มันต่างกับธาตุ & เป็นอย่างนั้นไง มันต่างกับเขามาก มันถึงว่าเป็นนิพพานได้ มันก็เห็นว่าเป็นนิพพานทำไม แล้วปฏิบัติมาเพื่อให้เป็นหินหรือ คนเราปฏิบัติมาเพื่อให้เป็นท่อนหินท่อนไม้หรือ? ปฏิบัติมาเพื่อความสุขวิวย สุขมี สุขแท้ๆ สุขจริงๆ ด้วย สุขที่ไม่แปรปรวนด้วย โอ้สุขอย่างนั้นมันสุดๆ ดิบๆ เห็นไหม สุขสักพักหนึ่งเดียวมันก็ทุกข์อีก แต่มันก็พอใจเพราะกิเลสมันหลอก แต่ถ้าสุขอย่างนี้สุขแน่นอน สุขแน่นอน สุขที่ไม่แปรสภาพ

อย่างเช่นอย่างเราไม่ต้องคิดมากเลยนะ คิดที่บอกว่า “ตายแล้วไปไหนเท่านั้นล่ะ” ตายแล้วไปไหน แค่นี้ก็รัดคอตายแล้วนะ ตายแล้วไปไหนไม่ต้องห่วงนะ งง สงสัย แล้วก็กรรมดี กรรมนี้ขนาดทำความดีไว้มหาศาล เวลาตายถ้ำล้งเลมันก็ไปต่างกันแล้ว

โอ๊ย! การส่งออกนี่ มันต้องควบคุมการส่งออก ต้นกระแสนของการคิดนี้ให้ถูกต้อง แล้วมันจะไปดี เพราะต้นกระแสนของความคิดมันเหมือนกับเรายังลูกหนูเห็นไหม ลูกหนูนี้มันต้องใช้สายรัดลากไปเห็นไหม ต้นของความคิดมันก็จะเอาใจไปนั่นนี่ไง ต้นความคิดพุ่งไปที่ไหนนะ ใจมันก็ไปตรงนั้นไง

อาจารย์มหาบัวบอกว่า “วัวตัวไหนก็แล้วแต่ มันจะแข็งแรงหรือมันจะอ่อนแอก็แล้วแต่ ถ้ามันอยู่ปากคอก คอกไหนเปิดก่อนมันไปก่อน” จิตที่คิดอย่างไรนะ เวลามันจะตาย ภพมันเสวยก่อน อันนั้นละความดีมีขนาดไหนก็เหมือนหมูที่แข็งแรงแต่อยู่กับคอกวัวที่อ่อนแอ วัวที่ขี้โรค ความชั่วที่เราทำไว้นี้อยู่ที่ปากคอก ถ้าคิดอย่างนั้นก่อนเสวยภพชาตินั้นก่อน เสวยสิ่งที่ไม่ดีก่อน แล้วสิ่งดีก็เก็บไว้ในใจ เห็นไหม นะอยู่ในปรมาณู มาถึงเราก็เปิดมา มันก็พลิกแปรสิ

มาฟังสิ มาฟังที่ว่าวิภูสงสาร เห็นไหม พลิกๆ เกิดๆ คับๆ นี้ ตายมาแล้วก็ชาติ ไม่มีคนไหนเลยไม่เคยเกิดไม่เคยตาย ไม่มีหอรอก มานั่งอยู่ที่นี่ทุกคนเคยเกิดเคยตายหมด แม้แต่พระพุทธเจ้า แม้แต่พระอานนท์ เคยตกนรกมาก่อน อิติปิณัง สวากัง นี้เคยผ่านนรกมาก่อน เคยทำชั่วมา ทุกดวงใจเคยทำชั่วมา เคยทำความดี

แล้วเกิดมานี้ เราไม่ต้องมองไกล เรากลับมามองที่ตัวเรา กลับมาดูที่ตัวเรา สงสารตัวใหม่ สงสารใหม่ ว่าเราผ่านมาขนาดไหน เราเคยผ่านทุกข์มาขนาดไหน เราเคยผ่านกระต๊อแดงมาหรือยัง ถ้ามัวตัวเองดี ไม่เคยๆ ก็ไม่เคยในปัจจุบัน นี่กิเลสมันหลอก มันถึงให้เราผลอกันใจ ให้เราทำตามใจเราใจ

พระพุทธเจ้าท่านสอน คำนี้มันลึกซึ่งมากนะ “สิ่งใดก็แล้วแต่ที่ทำแล้วมานึกได้ ภายหลัง แล้วเสียใจ สิ่งนั้นไม่ดีเลย” ปัจจุบันนี้ใครก็เอาไว้ไม่อยู่ สิ่งใดก็แล้วแต่ที่เราทำขึ้นมาแล้วนึกได้ภายหลัง แล้วมาเสียใจ ร้องไห้ ไม่ดีเลย แต่เวลาเราทำมันสู้ตัวเองไม่ได้ สู้ความอยากของใจไม่ได้ เห็นไหม เพราะอย่างไรมันก็ซบอยู่ที่ใจนั้นละ นี่ถึงว่าถ้าอย่างนั้นแล้วต้องภาวนาให้เป็น ภาวนาให้เป็นเดี๋ยวนี้ สู้เดี๋ยวนี้ หัดเดี๋ยวนี้ ใจ กิเลสนี้ แต่ถ้ามรรคสามัคคินะ มีเห็นไหม ที่ว่านั่งปุ๊บที่เดียวเสร็จเลยนะ นั่นนะจิบปาฏิญญาใจ สมัยพุทธกาลมีนะ

อย่างเช่น จะเข้ากรุงเทพฯ นี่เราไปตามถนน ถ้าคนที่มิฐานะเขาเอาเครื่องไปลงถึงเลย นี่มันวิ่งไปเลย แต่คนไปเครื่องบินมันไม่เหมือนกับคนไปตามทาง คนไปตามทางมันจะเห็นวิว เห็นข้างทางไปหมด มันจะรู้หมด สภาพมันเป็นไปอย่างไร แต่ถ้าไปเครื่องบินแป๊บถึงเลย สมัยนั้นนะจิบปาฏิญญา แบบผู้ที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย แพบๆ ไปเลย แต่สมัยนี้หายาก ว่าประสาเราเลย หายาก แต่ยังมี ยังมี พวกนี้เป็นแล้วมันอธิบาย

ไม่ได้ ยิ่งอธิบายยิ่งเป็นคนบ้า อธิบายไม่ได้ แต่ถ้าอย่างนี้ถึงบอกว่า ให้หัดภาวนาไป สิ่งที่ทำไปแล้ว ไม่มี

เวลาพระปฏิบัติมา หรือพวกเราที่ทุกข์ยากมานี้ เขาจะอ้างที่ว่า คนที่พาลทำความไม่ดีมานี้ ก็ต้องอ้างองคุลิมาลเห็นไหม องคุลิมาลฆ่าคนมา ๕๕๕ ศพ เกือบพันนะ แล้วจริงๆ แล้วเกินพันด้วย เพราะใหม่ๆ ฆ่าแล้วยังไม่ได้ตัดนิ้ว เกินพันนะ แล้วเกือบฆ่าแม่อยู่แล้ว แต่ตัวฐานใจเดิมมันมีความคืออยู่

ไอ้กิเลสมันถึงว่า จะดีจะชั่วขนาดไหนก็แล้วแต่ คนเรานี้จะมีจะมีจะมีจะศรีสุขขนาดไหน ไอ้ตัวในใจห้ามไม่อยู่ ถึงว่ามันถึงร้ายกาจมากเลย แล้วมันอยู่ที่ใจด้วย มันไม่อยู่ที่ไหน มันอยู่ที่ใจของตัว นี่ศาสนาสอนอย่างนั้นเลย ไม่ได้สอนให้สุขปัจจุบันนี้นะ สอนปัจจุบันนี้แล้วด้วย สอนสิ้นเลยด้วย ไม่สิ้นก็ให้ไปเกิดบนสวรรค์ ให้เกิดในที่สุขสบาย ไม่ให้เกิดทุกข์ๆ ยากอย่างนี้

ดูในโลกเราสิ แค่เกิดมานี้ บางคนนะ เกิดมาทุกข์ๆยากๆ เราเกิดอย่างนี้ พอใจแล้วชีวิตๆ หนึ่งมีขึ้นมีลง ไม่แน่นอน ชีวิตหนึ่ง เห็นไหม คนล้มแล้วก็ลุก ลุกแล้วก็ล้มอยู่อย่างนั้น ไม่มีอะไรแน่นอนเลย แต่พอเรามาเข้าใจศาสนา เราเข้าใจคำสั่งสอน เข้าใจเรื่องกรรม ถ้าเข้าใจศาสนา ศาสนาคืออะไร เข้าใจเรื่องกรรม เข้าใจเรื่องการกระทำนี้ มันยืมสู้ใจ มันยืมสู้

อย่างเช่น เมื่อก่อนเราภาวนาใหม่ๆ นี่จะเป็นหรือไม่เป็นไม่รู้ มันพูดคำนี้จริงๆ นะ มันสอนตัวเองตลอด จะได้หรือไม่ได้ไม่รู้ จะเป็นยังไงก็ไม่รู้ จะทำอย่างเดียวคือว่าเร่งความเพียร คิดอย่างนี้ตลอดเวลา เพราะมันมันใจมาก มันมันใจในคำสอน เรามั่นใจ

เพราะที่แรกต้องไปดูพระธาตุก่อน ไปดูพระธาตุหลวงปู่มั่น ไปดูพระธาตุแล้วมันบอกเลยละ อะไรก็ไม่รู้ อะไรก็ไม่สน หน้าที่คือว่าทำความเพียรอย่างเดียว เดินจงกรม นั่งภาวนา ลุกเดียว อะไรก็มีพร้อม ยกเว้นขาดแต่ความเพียร ขาดแต่ความจริงจังของเราเท่านั้น นี่เวลาปฏิบัติมาคั้นๆ ทำอย่างนี้มาตลอดนะ ทำอย่างนี้มาตลอด อะไรก็ช่างไม่เกี่ยว ความเพียรใส่เข้าไป

เหมือนกับดื่มน้ำนี้ น้ำที่เราคือใส่ฟัน ไม่มองหมอน้ำด้วย ใส่ฟัน ใส่ฟันอย่างเดียว ใส่ฟันๆ แล้วรอให้น้ำมันเดือด เราทำอย่างนั้นมาตลอดนะ จริงๆ! ไม่อย่างนั้นมันจะอยู่ได้อย่างไร ๗ วัน ๗ คืนนะ เขาจัดเวรมาเฝ้าเลย เขาไม่เชื่อ จัดเวรมาเฝ้าเลยว่ามันอยู่ได้ ๗ วัน ๗ คืน ไม่กินนะ ไม่กินแล้วไม่นอน อยู่ทางจงกรม ๗ วัน ๗ คืน เดินนี้เซตก เซตกตลอด เพราะมันสั่งตัวเองอย่างนั้นล่ะ

หน้าที่ของตนเองคือความเพียรอย่างเดียว ความเพียร ความตั้งใจ เร่งเข้าไปอย่างเดียว ผลไม่ต้องไปพูดถึงมัน เพราะผลนี้ใครก็เอามาพูดได้ เหตุสำคัญที่สุด เหตุของเราไปถึงบอกว่าเวลาฟังอย่างนี้แล้วเสียวใจ พอพูดถึงเรื่องวิญญูะ เรื่องความไปนี้ โห! คิดสิไปไหน เอ้า! มันจริงๆ นะ ถ้าเราไปไหนนี้ เหมือนกับเราเป็นหนี้ ถ้าเกิดว่าถ้าหนี้มันหมดเราจะไปไหน อย่างเช่น เราจะไปเดินทาง เราไปเครื่องบินนี้ ต้องซื้อตั๋วใช่ไหม ถ้าเราไม่มีตั๋วจะไปได้อย่างไร นี่ก็เหมือนกัน พอเวลาเราฉีกตั๋วทิ้งๆ แล้วเราจะไปได้อย่างไร

นี่ก็เหมือนกัน วิญญูณะ มันขาดไปๆ พร้อมกับขาดไปๆ นะ แล้วมันจะไปไหน มันก็หมดคณะสิ มันก็ต้องมีเหตุที่ใจ สวรรค์มี นรกมี จริงอยู่ แต่ในเมื่อเชื่อมั่นไม่มี บัตรไม่มี เรามีบัตรใช่ไหม ไปซื้อตั๋วเครื่องบินแล้วก็ต้องให้เราไปสิ ไปไหนก็ต้องให้เราไป มีบัตร มีทุกอย่าง มีสิทธิพร้อม ถ้าเราไม่มีเราไปไม่ได้ อยากจะไป แต่โทษนะ เขาก็ผลักออกมา วิ่งเข้าไปหาเขาก็ผลักออกมา

นี่เหมือนกัน ถ้าภาวนาแล้วมันขาดออกไปแล้ว ไม่ไปไหน! ในตัวมันเอง สุขของตัวมันเอง ผลักได้คือว่าสวรรค์ในอกนรกในใจ ก็เหตุนี้จริง แล้วพอตายจากนี้ไป ไปสวรรค์ที่มีก็จริง เพราะมันเป็นที่อยู่ของจิต เหมือนกับเราแปรสภาพแล้วนี่ ออกที่นี่แล้วไป แล้วไปไหนนี่ ไปนั่งในศาลานี้ แล้วเราไม่ไปไหนกันเลยนะ อยู่ศาลาแล้วก็อยู่กัน อย่างนี้ เราก็อยู่ที่นี้ แต่ที่นี่มันเป็นที่ มันต้องกลับบ้าน

กลับบ้านก็เหมือนกัน ใจหัวใจที่ทำได้ทำชั่วนี้แหละ ความดีความชั่วในใจมันคิดอยู่ตรงนั้นไง ก็เหมือนที่ยิงลูกหนูไปนั่นล่ะ คิดถึงอะไรตรงนั้นใจมันไป ใจมันไป คิดดีไปดี คิดชั่วไปชั่ว คิดนี้ พอคิดเราพูดได้นี่ เพราะเราเห็นภาพ แต่ลองหลับตาสิ เราคิดสิ เวลาคนตายเป็นอย่างนั้นล่ะ มันนึกไม่ออก ถ้าของเราไม่ได้ทำไว้นะ นี่บุญกุศลทำแล้วมันช้ำลงที่ใจ ไม่นึกมันก็รู้ ไม่ให้ใครมาบอกเพราะประสบเอง เช่น เราประสบอุบัติเหตุ เรา

ประสบเองนี่ โอ้โฮ! มันจะซึ่งมากเลย ใครมาเล่าก็ไม่ซึ่งเหมือนเราเล่า นี่ก็เหมือนกัน ทำบุญทำกับมือ ใจมันรู้

ชาวนีมาจากไหน ทำงานมาเมื่อวานนี้ แลกเงินเดือนมา เอาเงินไปซื้อมา เราทำกับมือ ใครจะหลอกได้ มันก็ซบลงที่ใจสิ ซบลงที่ใจ คิดถึงมันก็ไปสิ บุญนี่อยู่ที่การกระทำ แต่ถ้าไม่ได้ทำนะ สอนเด็กนั่นสิ บอกเด็กมัน ทำบุญอย่างนั้นๆ มันไม่เป็นหรอก มันไม่เป็น เพราะมันไม่เคยทำ ใจก็เหมือนกัน เป็นอย่างนั้นซบไปๆ เราละออกหมดเลยนี่ โอ้โฮ! แล้วมันจะไปไหนล่ะ มันก็อยู่ที่ตัวมันเองนั่นแหละ มันก็กลับไปอยู่จักรวาลเดิม (หัวเราะ) มันกลับไปอยู่จักรวาลเดิม

มีคนมาบอกว่า อย่างคนศึกษาพระไตรปิฎกไปแล้วไม่ค่อยเชื่อ เพราะบอกว่าในพระไตรปิฎกนี้ อย่างพระพุทธเจ้าพูดถึงว่าชาติที่แล้ว เห็นไหม ว่าที่พระพุทธเจ้าบอกอย่างนั้นนะ เรื่องเหตุการณ์นั้นมันพิสูจน์ได้ว่ามันมีก่อน ๒,๕๐๐ ปี เขาถึงบอกว่าพระไตรปิฎกนี้อาจจะเป็นนิทานก็ได้ เขาว่าอย่างนั้นนะ พระไตรปิฎกเป็นนิทานก็ได้ เพราะเรื่องนี้เก่าแก่ พระไตรปิฎกก็มี แล้วพระไตรปิฎกนี้ไปอ้างถึงเขา คนนั้นมันมาพูดอย่างนั้น จริง! จริงสิ ทำไมอ้างไม่ได้

คนนี้เวลาอ้าง อ้างเตี้ยของตัวไซ้ไหม เตี้ยตัวก็ต้องอ้างถึงกึ่งไซ้ไหม เพราะอะไร เพราะพระพุทธเจ้าพูดถึงว่าเราเคยเป็นตรงนั้น อืม.. ขนลุก เราสร้างบารมีมา ก่อนที่จะมาเป็นพระพุทธเจ้าสร้างมานี้ สร้างมาเป็นพระอะไร? พระเวสสันดรไซ้ไหม เป็นพระเวสสันดรมา เวลาพูดก็พูดกลับไป เราเคยเป็น ก็พูดถึงอดีต ทำไมมันจะไม่ไปตรงกับอดีตนั้นล่ะ

ก็พูดถึงเรื่องอดีตชาติโวย ไม่ใช่เรื่องปัจจุบันนี้ แล้วพอๆ เขาไปอ่านเขาก็บอกว่า โอ้! มันมีก่อนพระไตรปิฎก อ้าว ถ้ามันมีหลังถึงจะบอกว่าพระไตรปิฎกมันผิด เพราะอะไร เพราะพระไตรปิฎกพูดก่อน เรื่องมันยังไม่เกิด ก็เรื่องมันเกิดพูดตามเหตุตามผล พูดตามความเป็นจริง แล้วมันจะผิดไปตรงไหน

อันนี้คนไม่เข้าใจพูดเรื่องอดีตชาตินี้ เรื่องอดีตชาติไซ้ไหม ก็ต้องพูดถึงเรื่องอดีตสิ แล้วเราก็ต้อง ถูกต้องสิ โอ้! ๒ อสงไขย เห็นไหม ๔ มหากัป พระพุทธเจ้าสร้างบารมีมา มันขนาดไหนล่ะ จนสาวไปไม่ได้ แล้วจะพูดถึงอดีตไม่ได้ พูดถึงแล้วบอกว่าไม่เชื่อ เฮ้!

ก็ไม่ได้คิดถึงตรงนี้นี่ ไม่คิดถึงเรื่องภวานานี่ ลองย้อนกลับสิ บุญเพนิวาसानุสติญาณลองย้อนกลับไปกุติ ย้อนกลับไปชาติที่แล้วมันก็ต้องเลื่อนไปในชาตินี้แล้ว แล้วเลื่อนไปที่พันชาติ ก็แสนชาติ แล้วทำไมมันจะเข้ากันได้ไม่ได้ โลกนี้มันก็ล้านๆ ปีละ

ไม่เชื่อ ว่าไม่เชื่อ ไม่เชื่อก็เป็นกรรม อย่างอาจารย์ท่านว่านะ ของเรามีอยู่แล้ว นี่เราพูด ที่จะเตือนก็เตือนตรงนี้ ตรงที่เกิดมานี้แล้วมาเจอ เหมือนตอนนี้ โอ้โฮ! ตลาดกำลังคืนนะ การค้ากำลังคล่องตัว เพราะอะไร เพราะศาสนธรรมมีอยู่ ครูบาอาจารย์มีอยู่ ทุกอย่างการปฏิบัติกำลังพร้อมทุกอย่าง ร่างกายก็แข็งแรง เหมือนกับการค้ากำลังคล่องตัวเลย แต่เราอนจมอยู่ เวลาตลาดวายแล้วขายไม่ออก ก็โอ้! ฉันจะขายๆ เออ! แล้วตอนนั้นแล้วจะรู้จัก พอตลาดวายแล้ว แหม! ฉันจะปฏิบัติ แต่ตอนนี้ละ ตอนนี้ๆ พร้อมทุกอย่างเลย พร้อมหมดเลย พูดถึงว่า โอ้โฮ! กำลังคล่องตัว

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าไม่เชื่อทั้งหมด เห็นไหม ถ้าเชื่อปีบ ฟังสิ พระพุทธเจ้าบอกในทรัพย์ของมนุษย์เรานี้ที่ประเสริฐที่สุดคือศรัทธา ศรัทธาคือความเชื่อ ถ้ามีศรัทธานี้ อย่างมานี่เพราะอะไร ถ้าไม่ศรัทธา ไม่เชื่อในบุญ มาทำไมกัน ศรัทธามันเป็นตัวลากไปหมดเลย หัวรถจักรไถ รถไฟไถ หัวรถจักรนี้จะลากไปหมดเลย

นี่เหมือนกัน ความเชื่อ ความศรัทธานี้ลากไปหมดเลย พอศรัทธาแล้วลากไปแล้วค่อยไปพิจารณาว่าถูกหรือผิด ภวานาไปผิดอยู่แล้ว ลากมาก่อนแล้วมาพิจารณา ถ้าลากมาแล้วก็มาภวานาไป ผิดแล้วก็แก้ไขให้ถูก กุๆๆ ถ้าถูกไปแล้วก็คำมันต้องถูกไปด้วย แล้วถูกก็ตัวที่ว่านี้ ปฏิบัติแล้วไปยึด กุทำแล้ว กุทำแล้วไง แยกเหล็กมาเจอทอง ไม่เอาละ ฉันแยกมาไกล มันไม่กล้าทิ้ง เหนื่อยใจ ยึดว่าฉันแยกมานาน เหมือนกันปฏิบัติไปแล้วปฏิบัติไปๆ มันตัดไม่ได้ มันจะทำลายหัวใจเราได้อย่างไร

โอ้! ถึงเวลามันต้องทำลายสิ ตัวนี้ภวานามยปัญญาไง ปัญญาที่ไม่มีตัวตน ปัญญาที่ขับเคลื่อนมาจากการที่เราเงินขึ้นไปนี้แหละ เราเงินขึ้นไปนี้ สมาธิเห็นไหม จิตเป็นหนึ่ง ก็พิจารณาไป พอออกจากพิจารณา ออกจากสมาธิอันละเอียด สมาธิกลางๆ หรือหยาบๆ พิจารณา เห็นไหม พอกลางๆ นี่มันก็มีเรามีเขา เพราะมันบังคับได้ พิจารณาไปเรื่อย ละเอียดเข้าไปเรื่อยๆ จนสมาธินั้นละเอียดจนไม่มีตัวตน

ปัญญานี้มันเป็นภวานามยปัญญา ปัญญาของพระพุทธเจ้า ปัญญาของธรรมจักร มันหมุนเคลื่อนตัวมันเอง โดยเราส่งขึ้นไปจากแรงขับเคลื่อน แรงส่งของการกระทำของเรา แล้วมันจะหมุนมันเอง แล้วมันจะตัดกิเลสเอง ตัดกิเลสในใจของเราเอง แล้วเรากลับไปอยู่กับจักรวาลไป เพราะไม่มีเจ้าของ

แต่จริงๆ แล้วมี มีพวกเราเป็นเจ้าของ แต่ก่อนจะตัดต้องตัดอย่างนั้น ไม่อย่างนั้น มันตัดไม่ได้ เพราะการเป็นเจ้าของมันแบ่งแยก มันแบ่งแยกให้เราตัดเป็นที่ๆ ใจ มันมีเจ้าของ มันก็ตัด อู๊ อู๊ ไปไกลๆ หน่อย จะตัดมือไม่ได้ไง กลัวเจ็บใจ ผลักไว้ๆ ใจ เห็นไหม แต่ถึงเวลามันตัดเข้าไปเรื่อยๆ จนแขนขาด ขาดหมด!

นี่ภวานามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการภวานา ไม่ใช่ปัญญาของนักวิทยาศาสตร์ ไม่ใช่ปัญญาของการจินตนาการ แต่เริ่มจากการจินตนาการนี้แหละ แต่ถึงตรงนั้นแล้ว ไม่ใช่จินตนาการ จินตนาการไม่ได้ ถ้าจินตนาการผิด จินตนาการนี้เป็นโลกียะ มันจะหมุนของมันเอง นี่ธรรมจักร นี่จักรของธรรม จักรที่ฆ่ากิเลส จักรอันนี้ประเสริฐ เกิดจากการกระทำของเรา เกิดจากรู้อบภายใน เกิดจากพุทธะทุกองค์ที่ขึ้นมา นี้ เกิดมาแต่ในนี้ อืออือ! ยิ่งพูดยิ่งมัน....(เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)